

مقاله | فتوای تاریخی شیخ شلتوت نمونه ای از تجلی تقریب مذاهب

در این مقاله به واکاوی فتوای تاریخی شیخ شلتوت از پنجره تقریب مذاهب اسلامی می پردازیم.

به گزارش خبرگزاری تقریب، متن مقاله به شرح ذیل است:

تقریب مذاهب اسلامی عرصه های مختلفی دارد. کسانی که منافع اسلام و مسلمانان را در سطح جهانی تعقیب می کنند با دوران دینی ویژه در صدد ایجاد زمینه های وحدت مسلمانان و زدودن ریشه های اختلاف و تفرقه اند. از آن جا که امت اسلامی در اصول تعالیم دینی با هم مشترک اند و با تمسک به کتاب آسمانی قرآن کریم و سنت نبوی سعی می کنند از راه های گوناگون به آموزه های شریعت اسلامی عمل نمایند، در یک نگاه همانند شاخه های یک درخت تنومندند که به ظاهر پراکنده، اما در نمای کلی از انسجام ویژه ای برخوردارند.

به نظر می رسد پیروان مذاهب اسلامی باید چنین نگاه جامعی داشته باشند و از طرد یکدیگر پرهیز کرده، همکاری و هماهنگی میان مسلمانان را پیشه خود سازند. در سد اخیر، تلاش هایی برای بیداری مسلمین و اهتمام به وحدت و انسجام بیشتر آنان صورت گرفته، که از مهم ترین آنها می توان به فتوای تاریخی شیخ شلتوت در به رسمیت شناختن مذهب شیعه امامیه، اشاره کرد.

این فتوا در سال 1378 هجری قمری در هفدهم ربیع الاول، روز میلاد امام جعفر صادق (بنیانگذار مکتب شیعه جعفری، در حضور نمایندگان مذهب شیعه امامی و شیعه زیدی و مذاهب شافعی، حنبلی، مالکی و حنفی از سوی شیخ شلتوت رئیس فقید دانشگاه «الازهر» مصر صادر شد. شیخ شلتوت در این باره اظهار داشت:

«به هنگام ریاست دانشگاه الازهر فرصتی فراهم گشت که فتوایی دایر بر جواز پیروی از مذاهب ریشه دار و اصیل اسلامی که شیعه دوازده امامی جزء آنهاست، صادر نمایم».

(<http://broujerdi.org/content/view/29/1/>).

بهار سال 1391، پنجاه و پنجمین سالگرد صدور فتوای تاریخی شیخ شلتوت می‌باشد، برای ارج نهادن به چنین تلاش‌هایی که موجب وحدت بیشتر امت اسلامی خواهد بود، نگاهی گذرا به متن فتوا داشته، سپس با یادکرد برخی از بزرگان اهل سنت، به انگیزه صدور چنین فتوایی می‌پردازیم.

متن فتوا

متن پرسش و پاسخ شیخ محمود شلتوت:

«ان بعض الناس يرى أنه يجب على المسلم لكي تقع عباداته و معاملاته على وجه صحيح أن يقلد أحد المذاهب الأربعة المعروفة و ليس من بينها مذهب الشيعة الإمامية و لا الشيعة الزيدية فهل توافقون فضيلتكم على هذا الرأي على اطلاقه فتمنعون تقليد مذهب الشيعة الإمامية الإثني عشرية مثلا.

فأجاب فضيلته:

1- إن الإسلام لا يوجب على أحد من أتباعه اتّباع مذهب معين بل نقول إن لكل مسلم الحق في أن يقلد بادئ ذي بدء أي مذهب من المذاهب المنقولة نقلاً صحيحاً و المدونة أحكامها في كتبها الخاص و لمن قلد مذهباً من هذه المذاهب أن ينتقل إلى غيره - أي مذهب كان - و لا حرج عليه في شيء من ذلك.

2- إن مذهب الجعفرية المعروف بمذهب الشيعة الإمامية الاثنا عشرية مذهب يجوز التعبد به شرعاً كسائر مذاهب أهل السنن.

فينبغي للمسلمين أن يعرفوا ذلك، و أن يتخلصوا من العصبية بغير الحق لمذاهب معينين، فما كان ديناً و ما كانت شريعته بتابع لمذهب، أو مقصور على مذهب، فالكل مجتهدون مقبولون عند الله تعالى يجوز لمن ليس اهلاً للنظر و الاجتهاد تقليدهم و العمل بما يقررونه في فقههم، و لا فرق في ذلك بين العبادات و المعاملات.»

ترجمه فتوای تاریخی شیخ محمود شلتوت شیخ جامع الازهر، در مورد جواز پیروی از مذهب شیعه امامی:

از معظم له سؤال شد:

عده‌ای از مردم معتقدند هر فرد مسلمان برای آن‌که عبادات و معاملاتش صحیح انجام گیرد باید تابع احکام یکی از مکتب‌های معروف چهارگانه باشد و در میان این مکتب‌های چهارگانه نامی از

مکتب شیعه امامی و شیعه زیدی برده نشده است، آیا جناب عالی با این نظر کاملاً موافق‌اید که مثلاً پیروی از مکتب شیعه امامیه اثنی‌عشری مغایرتی با دین ندارد؟

آن جناب پاسخ دادند:

آیین اسلام هیچ‌یک از پیروان خود را به پیروی از مکتب معینی ملزم ننموده، بلکه هر مسلمانی می‌تواند از هر مکتبی که به طور صحیح نقل شده و احکام آن در کتاب‌های مخصوص به خود مدون گشته پیروی نماید و کسی که مقلد یکی از مکتب‌ها [ی چهارگانه] باشد می‌تواند به مکتب دیگری (هر مکتبی که باشد) منتقل شود.

مکتب جعفری، معروف به مذهب امامی اثنا عشری، مکتبی است که شرعاً پیروی از آن مانند پیروی از مکتب‌های اهل سنت جایز می‌باشد، بنابراین سزاوار است که مسلمانان این حقیقت را دریابند و از تعصب ناحق و ناروایی که نسبت به مکتب معینی دارند دوری گزینند، زیرا دین خدا و شریعت او تابع مکتبی نبوده و در احتکار و انحصار مکتب معینی نخواهد بود، بلکه همه صاحب‌مذهبان، مجتهد بوده و اجتهادشان مورد قبول درگاه باری تعالی است و کسانی که اهل نظر و اجتهاد نیستند می‌توانند از هر مکتبی که مورد نظرشان است تقلید نموده و از احکام فقه آن پیروی نمایند و در این مورد فرقی میان عبادات و معاملات نیست. امضا: محمود شلتوت.

پس از صدور این فتوا، وی نامه‌ای برای مرجعیت علمی‌الاطلاق شیعه، حضرت آیت‌العظمی بروجردی نوشته و از تلاش چشم‌گیر ایشان در مسیر وحدت، هماهنگی و انسجام اسلامی تشکر و قدردانی کرد.

از طرف دیگر، فتوای شیخ شلتوت مبنی بر جواز تقلید از مذهب شیعه امامیه، مورد استقبال عده‌ای دیگر از بزرگان و صاحب‌نظران اهل سنت در مصر و غیر مصر قرار گرفت که از جمله آنان می‌توان از دکتر محمد فهام، رئیس سابق دانشگاه الازهر، استاد عفیف عبدالفتاح طباوه، شیخ الازهر، عبدالحلیم محمود، شیخ الازهر، شیخ عبدالوهاب عبداللطیف استاد جامع الازهر، شیخ باقوری وزیر سابق اوقاف مصر، محمد الغزالی، رهبر اخوان المسلمین مصر، شیخ محمد متولی شعراوی، وزیر سابق اوقاف و امور خیریه، دکتر نصر فرید واصل، مفتی مصر و ... نام برد.

جناب آقای محمد غزالی که در آن دوران، رهبر اخوان المسلمین مصر بوده است می‌گوید:

«من معتقدم که فتوای استاد بزرگ شیخ محمد شلتوت، گام بزرگی در این میدان و مایه امیدواری تمام زمامداران و علمای بااخلاص و تکذیب چیزی است که مستشرقین انتظار دارند؛ مستشرقینی که

انتظار می‌کشند که کینه و نفاق، این ملت را قبل از رسیدن به اتحاد و هم‌بستگی از میان بردارد.

و این فتوا به نظر من نخستین گام در این راه است.

نخستین گام برای یک پارچگی و جمع کردن مسلمانان تحت عنوان اسلام که خداوند آن را کامل گردانیده و آن را به عنوان بهترین دین برای ما برگزیده است. و هم‌چنین سرآغاز عمل به رسالتی است که عزت و سربلندی مؤمنین را باز می‌گرداند و مایه رحمت جهانیان می‌گردد. مسلماً بدبینی‌ها و خرافات، توده اهل سنت و شیعه را به پستی می‌کشاند و اختلاف و دو دستگی، همگی را از حقیقت دور می‌سازد.

دنیا به سرعت رو به آزادی (از قیود) می‌شتابد و از نردبان ترقی مادی محض بالا می‌رود و به عقب افتادگان (و فرورفتگان در اختلاف و خرافات) هم‌چون موجوداتی دیگر می‌نگرد. (پیشین). آری، اینک که در پنجاه و پنجمین سالگرد صدور این فتوا قرار داریم، امیدواریم شاهد هم‌بستگی بیشتر مسلمانان باشیم.

منبع: اندیشه تقریب سال هشتم بهار 1391 شماره 30